

**КНИЖНАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСИ
Ў СВЯТЛЕ СУЧАСНЫХ ПРАМОЦЫЙ
БІБЛІЯТЭЧНА-ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ**

На Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, якая была арганізавана ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце культуры і мастацтваў (БДУКМ), «Беларуская кніга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры» (7–8 лютага 2006 г.) быў распрацаваны выніковы дакумент, у якім, у прыватнасці, было ўказана на неабходнасць: «кансалідацыі навукоўцаў Беларусі і замежных краін у распрацоўцы актуальных праблем даследаванняў тэарэтычных і метадалагічных аспектаў нацыянальнай кніжнай культуры, яе дыялектыкі (эвалюцыі, дэфармацыі), вывучэння гісторыі і працэсаў сучаснай “вытворчасці” і “спажывання” нацыянальнай кнігі; стварэння новых і ўмацаванне існуючых цэнтраў навуковых даследаванняў кніжнай культуры Беларусі; пашырэння падрыхтоўкі навуковых кадраў у галіне кнігазнаўства і кніжнай справы; распрацоўкі выдавецкіх праграм у галіне беларускай кніжнай справы; больш шырокай дзяржаўнай падтрымкі кнігавыдання на беларускай мове; вывучэння грамадскай патрэбы ў кнізе (яе тэматыкі, відаў, тыпаў і г. д.); *пашырэння папулярнасці беларускай кнігі як найважнейшага складніка культурнага патэнцыялу грамадства і сродка захавання яго нацыянальна-культурнай ідэнтычнасці*» [1]. Выказаныя ідэі і да цяперашняга дня з’яўляюцца актуальнымі, аб чым сведчыць *міжнародная праектная бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць у галіне «кніжнай культуры»*, у аснове якой праяўляюцца разнастайныя формы «актыўных інтэрапрацый».

У сучаснай бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці *прамоцыя кніжнай культуры* найбольш ярка выявілася ў кнігазнаўчых навукова-даследчых і выдавецкіх праектах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (НББ) і Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (ЦНБ НАНБ).

Звернем увагу, што значэнне дзейнасці бібліятэк па захаванні, вывучэнні і папулярнасці культурнай спадчыны краіны было маштабна акрэслена, у прыватнасці, Р. С. Матэльскім [2] і А. А. Сухам [3] на Міжнародным кангрэсе «500 гадоў беларускага кнігадрукавання» (2017). Выкарыстанне ж інструментарыя прамocy спадчыны Францыска Скарыны праз узаемадзеянне навуковага

і практычнага — выдавецкага кірункаў, дало свой значны плён. І гэта не толькі Прэмія Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» за 2017 г. калектыву НББ, але і шырокае распаўсюджанне факсімільных выданняў па бібліятэках краіны, а праз гэта і папулярызаванне кніжнай спадчыны і кніжнай культуры, дзякуючы якой дасягаюцца мэты і навучання, і трансляцыі, і асваення ведаў па кніжнай культуры, узмацняецца цікавасць да айчынных кніжнай культуры, стымулюецца крэатыўнасць і фарміруецца матываваная ўдзелу ў працэсе тварэння кніжнай культуры, закладваюцца асновы каштоўнасцей прыняцця і адносінаў як да айчынай, так і да сусветнай кніжнай культуры.

Змястоўныя вынікі, вартыя увагі — адпаведна тэме прамоцыі кніжнай культуры, змешчаны і ў публікацыях Т. А. Сапега, якая падсумоўвае вопыт папулярызавання кніжнай спадчыны сярод дзяцей у рамках праекта “У госці да кнігі” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі [4, 5], а таксама — у некаторых матэрыялах па абагульненні вопыта бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці, накіраванай на прадастаўленне доступу да кніжных фондаў і рэсурсаў [6].

У ліку буйных доўгатэрміновых форм адпаведнай навуковай практычнай бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці па кнігазнаўстве і, адпаведна, прамоцыі навукі пра кнігу з’яўляюцца навуковыя канферэнцыі, семінары, спецыяльныя выданні НББ — “Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні”, “Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі” [7], а ЦНБ НАНБ — “Берковские чтения”, “Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития”. У кожным з навуковых праектаў прымаюць удзел вучоныя і даследчыкі з замежжа, падтрымліваючы часовыя або пастаянныя партнёрскія стасункі з Беларуссю: прафесійныя, а таксама нефармальныя. Прырост колькасці і якасці навуковых кнігазнаўчых ведаў дасягаецца і дзякуючы публікацыі матэрыялаў міжнародных канферэнцый перад іх правядзеннем, а таксама адборам матэрыялаў для друку ў спецыяльных кнігазнаўчых навуковых выданнях. Перад правядзеннем канферэнцый праводзяцца мерапрыемствы па іх прамоцыі. Уласна канферэнцыі набываюць характар мультыпраектаў, якія складаюцца з некалькіх манапраектаў (навуковых, выдавецкіх, выставачных, экскурсійных, маркетынгавых), кожны з іх мае свой комплекс арганізацыйных, інфармацыйных і персэўзійных задач ці функцый.

Кожная з адзначаных бібліятэк імкнецца быць пазнавальнай у інфармацыйнай і сацыяльнай прасторы, выкарыстоўваючы для свайго брэндзінга вынікі навукова-даследчай і культурна-асветніцкай дзейнасці ў галіне кніжнай культуры, прадастаўляючы іх у сеткавым доступе: праз сайт, сацыяльныя сеткі, інтэрнэт-парталы СМІ.

ПАЕНАРНОЕ ЗАГЕДАНИЕ I

Традыцыйныя формы бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці спалучаюцца з сучаснымі інфармацыйнымі тэхналогіямі, якія дазваляюць “весці” рэпартажы з бібліятэчных мерапрыемстваў, дэманстраваць віртуальныя кніжныя выстаўкі, інфармаваць пра бібліяграфічныя рэсурсы, ажыццяўляць факсімільнае ўзнаўленне кніжных помнікаў у алічбаванай форме і прадастаўляць іх у сеткавы доступ, раскрываць кніжны каштоўнасці сваіх фондаў праз культурна-асветніцкія інтэрнэт- і медыя-праекты, далучацца да тэхналогій “працяглага чытання” і ствараць новую форму адукацыйна-асветніцкай кніжнасці праз лонгрэды (як першы падобны праект лонгрэда ў галіне бібліятэчнай справы Беларусі “Беларусь Библиотечная”, прэзентаваны 19 снежня 2019 г. у НББ — <http://belaruslibrary.nlb.by/>) [8].

З развіццём інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій усё большую папулярнасць у дзейнасці бібліятэк набываюць сацыяльныя сеткі, блогасфера, “воблачныя” тэхналогіі. Пацвярджэннем таму і VI Міжнародны кангрэс “Бібліятэка як феномен культуры” (16–17 кастрычніка 2019 г., НББ), праграмай тэмай якога сталі “Паслугі і сэрвісы бібліятэк у сучаснай інфармацыйнай прасторы”. Сёння на выдучыя пазіцыі ў інтэрнэт-маркетынгу выходзяць SMM-прамоцыі — сукупнасць сродкаў і метадаў для прамоцыі брэнда або тавара ў сацыяльных сетках (SMM — social media marketing), а таксама SEO-прамоцыі па пошукавай аптымізацыі сайта — комплекс мер для павышэння пазіцыі сайта ў выніках выдачы пошукавых сістэм па загадзя адабраных запыхах (SEO — SearchEngineOptimization). Безумоўна, гэта вельмі эфектыўныя спосабы прамоцыі, якія, аднак, яшчэ зусім слаба выкарыстоўваюцца ў бібліятэчна-інфармацыйнай сферы Беларусі. Адною жа з умоў іх эфектыўнага ўвядзення і дзеяння на практыцы — гэта тое, што імі павінны займацца прафесіяналы.

Падсумоўваючы, адзначым, што актыўная навуковая камунікацыя садзейнічае росту адкрытасці і даступнасці навуковых рэсурсаў, у тым ліку па беларускім кнігазнаўстве, якое можа выступаць адным са складнікаў у галіне прамоцыі кніжнай культуры ў бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці, што пацвярджаюць адпаведныя міжнародныя праекты НББ, ЦНБ НАНБ і БДУКМ. Таму і ў якасці прапановы мы у сваю чаргу рэкамендуем распрацоўку спецыяльнага, заснаванага на адзінстве канцэптualaнага падыходу, адукацыйнага модуля «Кніжная культура» для факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый БДУКМ. Кніжная культура становіцца адкрытай прасторай для дзялялоў у рэтраспектыве і перспектыве бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці ў галіне кніжнай культуры, прадастаўляючы іх у сеткавым доступе: праз сайт, сацыяльныя сеткі, інтэрнэт-парталы СМІ.

Традыцыйныя формы бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці спалучаюцца з сучаснымі інфармацыйнымі тэхналогіямі, якія дазваляюць “весці” рэпартажы з бібліятэчных мерапрыемстваў, дэманстраваць віртуальныя кніжныя выстаўкі, інфармаваць пра бібліяграфічныя рэсурсы, ажыццяўляць факсімільнае ўзнаўленне кніжных помнікаў у алічбаванай форме і прадастаўляць іх у сеткавы доступ, раскрываць кніжны каштоўнасці сваіх фондаў праз культурна-асветніцкія інтэрнэт- і медыя-праекты, далучацца да тэхналогій “працяглага чытання” і ствараць новую форму адукацыйна-асветніцкай кніжнасці праз лонгрэды (як першы падобны праект лонгрэда ў галіне бібліятэчнай справы Беларусі “Беларусь Библиотечная”, прэзентаваны 19 снежня 2019 г. у НББ — <http://belaruslibrary.nlb.by/>) [8].

ці, асновай развіцця ведаў і здольнасцей студэнтаў у кірунку прамоцці кніжнай культуры Беларусі.

Літаратура

1. Довнар, Л. И. Книжная культура Беларуси: итоги проектной деятельности / Л. И. Довнар // Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития: материалы III Международного научного семинара (Минск, 19–20 апреля 2016 г.). – Москва: ФГБУ науки Научный и издательский центр «Наука» РАН; Минск: Центральная научная библиотека НАН Беларуси, 2016. – С. 85–86.
2. Матульскі, Р. С. Роля бібліятэк Беларусі ў фарміраванні і захоўванні кніжнай спадчыны Еўропы // Матэрыялы міжнароднага кангрэса “500 гадоў беларускага кнігадрукавання”. XIII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні (Мінск, 14–15 верасня 2017 г.): у 2 ч. – Мінск, 2017. – Ч. 1. – С. 8–15.
3. Суша, А. А. Спадчына Францыска Скарыны ў Беларусі // Матэрыялы міжнароднага кангрэса “500 гадоў беларускага кнігадрукавання”. XIII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні (Мінск, 14–15 верасня 2017 г.): у 2 ч. – Мінск, 2017. – Ч. 2. – С. 8–11.
4. Сапега, Т. А. Папулярызация кніжнай спадчыны Францыска Скарыны для дзяцей у рамках праекта “Угосці да кніг” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі // Матэрыялы міжнароднага кангрэса “500 гадоў беларускага кнігадрукавання”. XIII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні (Мінск, 14–15 верасня 2017 г.): у 2 ч. – Мінск, 2017. – Ч. 1. – С. 158–161.
5. Сапего, Т.А. Формы и методы популяризации книжной культуры для детей: опыт Национальной библиотеки Беларуси // Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития: К 95-летию Центр. науч. б-ки им. Я. Коласа Нац. акад. наук Беларуси: материалы XII Белорус.-Рос. науч. семинара-конф., Москва, 26–27 марта 2020 г. / Междунар. ассоц. акад. наук, Совет по книгоизд. [и др.; редкол.: Л. А. Авгуль и др.; сост.: Л. А. Авгуль, Н. В. Вдовина]. – Минск; Москва, 2020. – С. 438–444.
6. Материалы V Международного конгресса «Библиотека как феномен культуры»: Комфортная среда библиотек: новые технологические и материально-технические решения, Минск, 18–19 октября 2018 г. / НББ; [сост. А. А. Суша]. – Минск, 2018. – С. 214.
7. Сапега, Т. А. Кнігазнаўчыя праекты Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі // Берковские чтения — 2019. Книжная культура в контексте международных контактов: материалы V Международн. науч. конф. (Пинск, 29–30 мая 2019 г.) / сост.: Л. А. Авгуль, Д. Н. Бакун. – Минск: ЦНБ НАН Беларуси; Москва: ФГБУН НИЦ «Наука» РАН, 2019. – С. 478–484.
8. Довнар, Л. И. Промоция книги, книжной культуры и книговедения: опыт белорусских библиотечных проектов // Современные проблемы книжной культуры: основные тенденции и перспективы развития: К 95-летию Центр. науч. б-ки им. Я. Коласа Нац. акад. наук Беларуси: материалы XII Белорус.-Рос. науч. семинара-конф., Москва, 26–27 марта 2020 г. / Междунар. ассоц. акад. наук, Совет по книгоизд. [и др.; редкол.: Л. А. Авгуль и др.; сост.: Л. А. Авгуль, Н. В. Вдовина]. – Минск; Москва, 2020. – С. 183–191.

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ I
УДК 821.161.1+091

О. Д. Журавель, проф., докт. филол. наук
(НГУ, г. Новосибирск)

ДРЕВНЕРУССКИЕ ЖАНРОВЫЕ ТРАДИЦИИ В СТАРООБРЯДЧЕСКОМ «УРАЛО-СИБИРСКОМ ПАТЕРИКЕ»

«Урало-Сибирский патерик» — обширное историко-агиографическое сочинение, созданное в конце 1940-х–начале 1990-х гг. книжниками крупнейшего на востоке России старообрядческого согласия часовенных [1]. Этот памятник является уникальным источником по изучению не только идеологии и истории старообрядчества, но и народной духовной культуры. В конце прошлого столетия рукопись, известная ранее только в старообрядческой среде, была обнаружена сибирскими археографами, а в 2014–2016 гг. Н. Н. Покровским, Н. Д. Зольниковой и О. Д. Журавель осуществлена её научная публикация [2, 3]. В издании были учтены все архаичные орфографические и графические особенности, включая надстрочные знаки и буквы старославянского алфавита, свойственные рукописи.

Согласие часовенных формировалось с начала XVIII века, в силу обстоятельств мигрировало с Керженца в центре России на Урал, затем в Сибирь. Главные скиты обосновались с 1936 года в Красноярском крае, в глухой тайге в низовьях Енисея. Именно там, в таежных скитах, и создавался этот памятник, призванный запечатлеть историческую память согласия. Идея его написания принадлежит отцу Симеону, руководителю главного скита часовенных. В конце 1940-х годов он обратился с просьбой к пустынножителем и к жителям соседних деревень собирать рассказы о наиболее важных событиях и людях, связанных с историей согласия. В итоге Патерик наполнился не только литературными, но и фольклорными сюжетами. Среди его источников — произведения ранневизантийской и древнерусской книжности, историческая и научно-популярная литература, а также рассказы, основанные на устном предании — легенды, слухи, былички и бывальщины. В нем много записей чудес, есть эсхатологические видения. Самоназвание памятника — «По вести чудесных событий». Язык патерика эклектичен — тут и элементы старославянского книжного языка, и просторечия, и фольклоризмы.

В 1951 г. карательный отряд Министерства государственной безопасности разгромил скиты, пустынножители были разосланы по лагерям ГУЛАГа, богатая библиотека, в которой были ценнейшие фолианты XVI–XVIII веков, уничтожена, но рукопись патерика спасти удалось: запечатленные карателями в сарае, пустынножители закопали ее в земле, а спустя